

Μια έκδοση του Μορφωτικού Ιδρύματος Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΥ Του ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΤΟΓΙΑΝΝΗ

Η φθορά του Μεσαιωνικού Ελληνισμού και της Βυζαντινής αυτοκρατορίας που ξεκίνησε από τα μέσα του 11ου αιώνα, ολοκληρώθηκε στα επόμενα τετρακόσια χρόνια και μάλιστα με ρυθμό ολοένα εντεινόμενο που τελικά οδήγησε και στην κατάκτηση από τον Μωάμεθ Β' τον Πορθητή και αυτής της Κωνσταντινούπολης, στις 29 Μαΐου του 1453. Ημερομηνία ορόσημο για το τέλος της χιλιόχρονης βυζαντινής κυριαρχίας στη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου, και την αρχή μιας νέας περιόδου κατά την οποία ο ελληνισμός βρέθηκε κάτω από τις δυσμενέστερες συνθήκες σκλαβιάς.

Από τη μια οι Σταυροφόροι της Δύσης και από την άλλη η ακάθεκτη προέλαση προς τη Μεσόγειο των Τούρκων, Σελτζούκων αρχικά, Οθωμανών στη συνέχεια, που συνεπικουρούμενοι, ακουσίως βέβαια και από τις εγγενείς δυσχέρειες που αναφύονταν στην κεντρική εξουσία και κοινωνία του Βυζαντίου, τους οδήγησαν στην κατάκτηση της Μικρασίας, καθιστώντας τους απειλητικούς διεκδικητές της περιοχής. Είναι ακριβώς η εποχή που οι προσπάθειες του Ρωμανού Δ' Διογένη για τον εκουսχρονισμό και την ενδυνάμωση του βυζαντινού στρατού, προσέκρουσαν στη σφοδρή αντίδραση των οικονομικά ιθυνόντων του Βυζαντινού να συμβάλουν στην αύξηση των εσόδων που θα συντελούσαν στην αναβάθμιση της στρατιωτικής ισχύος της αυτοκρατορίας. Έτσι η περίφημη Μάχη του Μαντζικέρτ το 1071, στα ανατολικά της Μικρασίας, αποτέλεσε την κορυφαία στιγμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού, κατά την οποία η παραπαίουσα, λόγω εσωτερικών αντιθέσεων Βυζαντινή Αυτοκρατορία, δέχτηκε το κείμενο και νικηφόρο πλήγμα από τους Σελτζούκους, γεγονός που τους άνοιξε τον δρόμο προς την Μεσόγειο. Είναι ακριβώς η στιγμή που το Ανατολικό Ρωμαϊκό κράτος, χάνει την οικουμενικότητά του και συρρικνώνεται πλέον στη βαλκανική διάσταση.

Αυτά και πολλά άλλα ιστορικά γεγονότα έρχεται να παρουσιάσει η περιπεπυγμένη και ογκώδης εργασία του Σπύρου Βρυώνη, βυζαντινολόγου καθηγητή στο Χάρβαρντ, Λος Άντζελες και από το 1976 καθηγητή της Βαλκανικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Πρόκειται για το βιβλίο: "Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΥ" (Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1996, Σ.Σ. 664) που πρόσφατα κυκλοφόρησε από το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας, σε μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο της Κάτιας Γαλαταριώτου, και με την εκδοτική επιμέλεια του Ε.Χ. Κάσδαγλη.

Το έργο αυτό του Σπ. Βρυώνη, μπορεί να χαρακτηριστεί από τα κορυφαία των παρόμοιων μελετών, τόσο για την επιστημονική του πληρότητα, όσον και για την έκταση των θεμάτων που διαπραγματεύεται, την πληθώρα των στοιχείων που προσκομίζει, τις κλίριες εισηγήσεις που επιχειρεί και την εξαντλητική βιβλιογραφική τεκμηρίωση και μάλιστα για ένα θέμα από τα λιγότερα μελετημένα στην Ελληνική Βιβλιογραφία.

Το κύριο αντικείμενο της σπουδαίας αυτής μελέτης του Σπ. Βρυώνη, εντοπίζεται στην τουρκική κατάκτηση της Μικράς Ασίας ύστερα από την καθοριστική μάχη του Μαντζικέρτ (1071) και στον εξισλαμισμό των κατοίκων της που αποτέλεσε και το τελευταίο στάδιο στην ιστορία του Ελληνισμού εκτός της Ελληνικής Χερσονήσου. Η προσοχή του συγγραφέα επικεντρώνεται στην τελευταία φάση της ελληνικής συρρίκνωσης και στην τεκμηριωμένη περιγραφή των παραγόντων που έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στην παρακμή του μεσαιωνικού Ελληνισμού και στην ταυτόχρονη διαδικασία του εξισλαμισμού της Μικράς Ασίας.

Το Ελληνικό Πολιτισμικό στοιχείο στη Μικρά Ασία ήταν, λίγο πριν την κατάκτηση, και ποιοτικά και ποσοτικά σημαντικό και αξιόλογο. Η ήττα στο Μαντζικέρτ και η προέλαση των Τουρκικών φύλων, επήλθε ως αποτέλεσμα της εσωτερικής πολιτικής και κοινωνικής διαμάχης της Αυτοκρατορίας και των βίαιων αναταραχών που προηγήθηκαν. Η πολιτική ενοποίηση της Ανατολής που πέτυχαν οι Τούρκοι στους τέσσερις αιώνες μετά το Μαντζικέρτ, ήταν αποτέλεσμα μακράς διαδικασίας, αφού στο μεταξύ είχαν επιφέρει πολλά και σοβαρά πλήγματα στους βυζαντινούς θεσμούς, τα οποία εξάρθρωσαν τελειωτικά τη βυζαντινή κοινωνία στην Μικρά Ασία.

Παρά την αντίσταση που προέβαλε η Ορθόδοξη Τοπική Εκκλησία, δεν κατόρθωσε να αποφύγει κι αυτή τη συρρίκνωση της και να περιπέσει σε απελπιστική ένδεια, με την κατάσχεση του συνόλου, σχεδόν, της περιουσίας της που περιήλθε στους νικητές Τούρκους. Το Ισλάμ επωφελήθηκε απ' όλη αυτή την κατάσταση και με μεθοδικότητα επέβαλε τον Μουσουλμανισμό ως κυρίαρχη θρησκεία των περιοχών αυτών, εξαφανίζοντας τόσο την γλώσσα όσο και την επίσημη θρησκευτική έκφραση.

Πρόκειται για ένα βιβλίο, από τα σπουδαιότερα της τελευταίας παραγωγής, επίκαιρο, παρά ποτέ, που συμβάλει αποφασιστικά στην αύξηση της ιστορικής μας γνώσης και συνάμα στην τόνωση της επιστημονικής έρευνας γύρω από τα θέματα αυτά.

